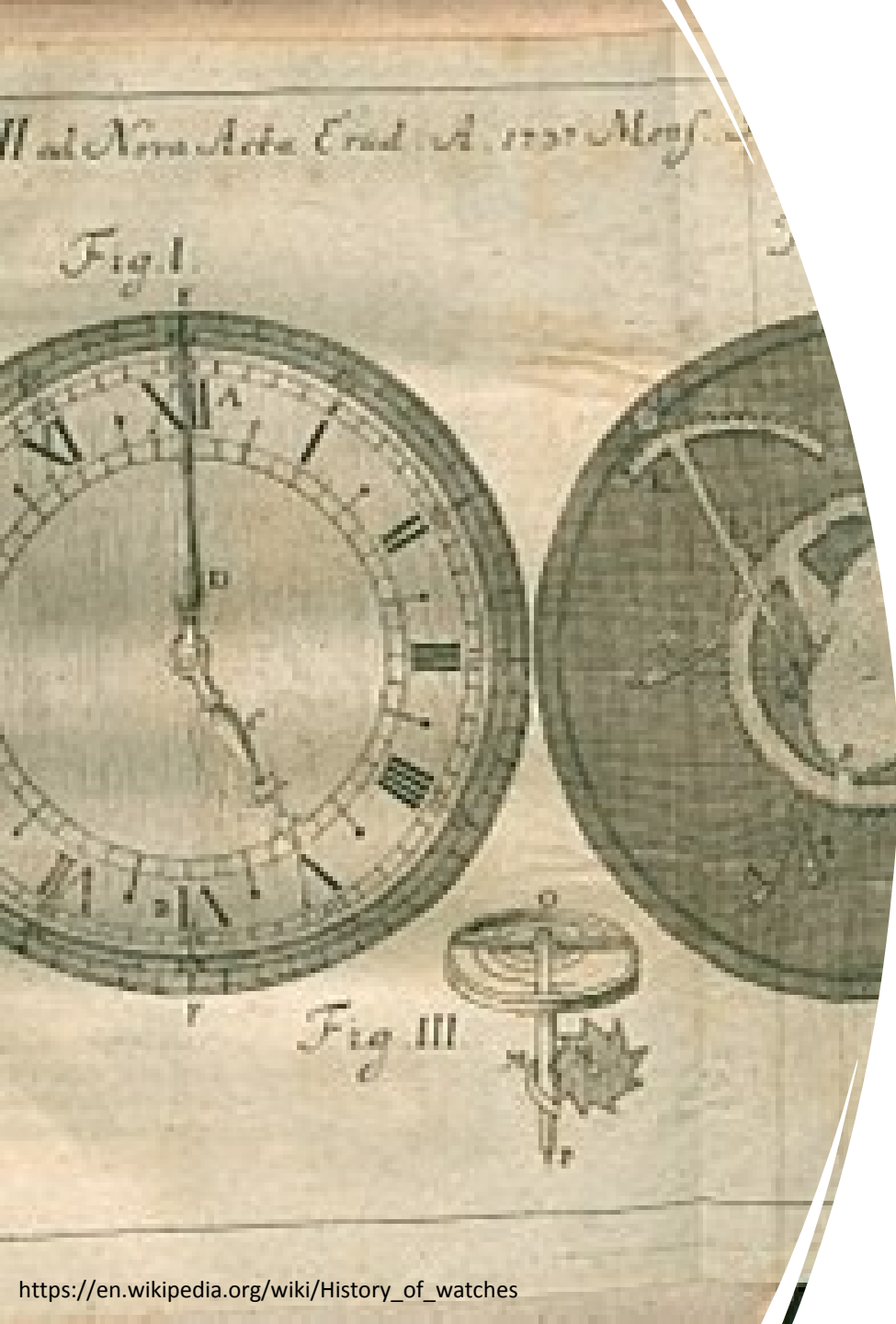

Jean Jacques Rousseau

Netypický příklad osvícenectva
Slavomír Lesňák

1712-1778

- Ženeva, syn hodinára kalvinistu a dcéry pastora, po pôrode zomrela
- Nikdy nenavštevoval verejné školy, samouk
- Matka i milenka: Madame de Warens (vplyv – konvertovanie ku katolicizmu)
- Neskôr späť ku kalvinizmu...
- Prvé dielo divadelná komédia Narcis
- Opera Galantné múzy (získal pozornosť)
- Návrh na nové hudobné značky
- Tajomník veľvyslanca
- Botanika
- Kontakt s encyklopedistami (D. Diderot, E. Condillacom, vydali 30 zväzkov prác)

- Po 20 rokoch spolužitia ženba (už opäť kalvinista)
- 5 detí – nevychovával, sirotince

- Romány, botanika
- Vyznania (podobne ako Augustín) - sebaľútostné
- Prechádzky snívajúceho samotára (po smrti v 1778)

- Očarený Plutarchom, študoval R. Descartesa, **T. Hobbesa**, J. Locka, G.W.F. Leibniza, A.A. C. Shaftesburyho, **D. Huma**
- Skúmanie človeka ako prírodnej bytosti nedostatočne preskúmané

Občan ženevský

- Na podnet Akadémie v Dijone: Prispel pokrok vied a umenia k zlepšeniu mravov?
- Odpoveď JJR: Rozprava o vedách a umení (1755) – **NIE, neprispeli**
- Rozprava o pôvode a príčinách nerovnosti medzi ľuďmi (1755)
- Listy o morálke (1757-8)
- Romány: Nová Heloise; Júlia (1761)

- Spoločenská zmluva (1762) (aplikácie v náčrte pre Korziku, úvahy o ústave v Poľsku)
- Emil alebo o výchove (1762) – zakázané dielo, rozchod s osvietencami, zatýkač, útek z Francúzska (v Anglicku spolupráca s D. Humom – parazitoval?)
- Listy písané z hôr (obhajoba slobody presvedčenia a vyznania) - spálené

Přínos umění?!

Literatura a umění: vštěpují lidem lásku k vlastnímu otroctví
vytvářejí z nich „civilizované národy“

Potřeba vztyčila trůny, vědy a umění ji upevnily

krásné - kdyby se ve vnějším chování pokaždé odráželo
rozpoložení srdce...

Jednoduchost a chudoba: ....Jak bychom mohli ujařmit lidi,
kteří nic nepotřebují?

Farizejství zdvořilosti a autenticita

Neustále se podřizujeme zvyklostem, nikdy vlastní hlavě!

- Neodvažujeme se být sami sebou (jevit tím, čím jsme, a pod takovým ustavičným nátlakem učiní lidé, tvořící stádo)

Pod závojem zdvořilosti, - podezření, nedůvěra, obavy, chlad, rezervovanost, nenávisť, zrada

Naše duše se kazily úměrně s pokrokem věd a umění

Sokrates chválí neznalost!

- by pohrdal našimi prázdnými vědami, spoustou knih z každé strany
- jediný návod - vzpomínka na vlastní cnost
- **šťastné národy neznají slovo neřest – lepší než „civilizace“**
- **nejosvícenější práce našich vědců** - k jen malému užitku
- **podružní spisovatelé a leniví literáti** - zbůhdarma uhryzávají ze substance státu....šíří zhoubné paradoxy, ... podkopávají základy víry a ničí cnost
- **zničili a zohavili vše, co je člověku svaté**
- **pěstování věd škodí bojovým kvalitám i morálním**

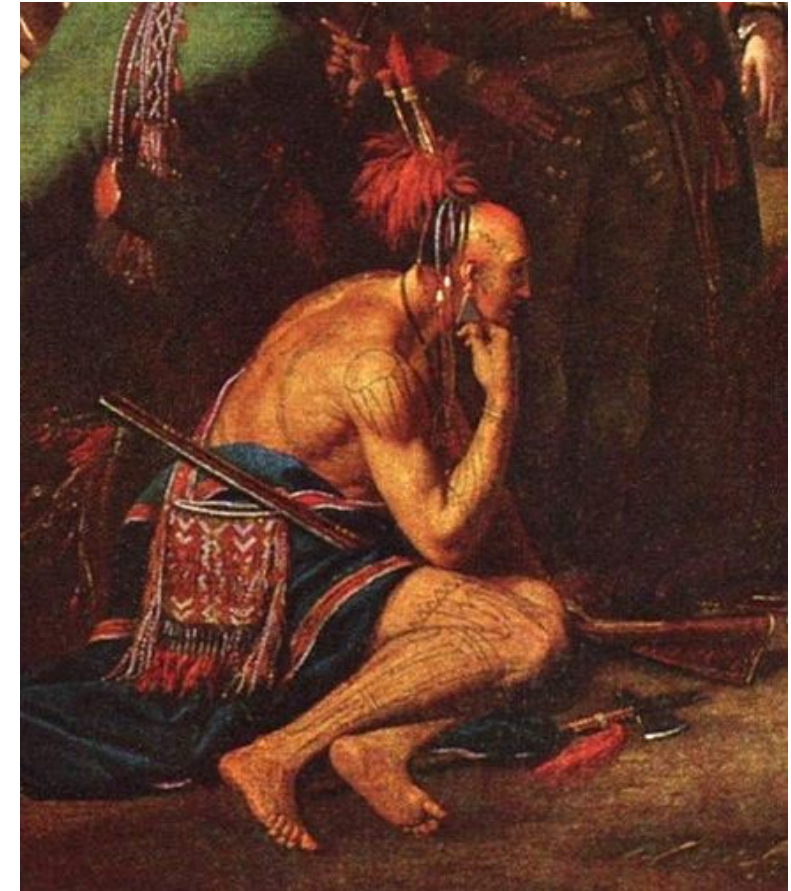

Školy

škodí

- nesmyslná výchova zdobí ducha a kazí úsudek
- žáci nerozpoznají pravdu od omylu - ale lichými argumenty ji zatemňují druhým
- odměny udělujeme krasoduchům - cnost zůstává bez pocty
- **Verulamové, Descartesové, Newtonové – neměli učitele**
- Proč hledat štěstí v cizí mínění, můžeme-li je nalézt sami v sobě?

Prirodzený člověk?

https://en.wikipedia.org/wiki/1750%E2%80%931775_in_Western_fashion#/media/File:Denner_-_Queen_Charlotte,_1761.jpg

https://en.wikipedia.org/wiki/1775%E2%80%931795_in_Western_fashion#/media/File:Francisco_Cabarr%C3%BAs.jpg

https://en.wikipedia.org/wiki/Noble_savage

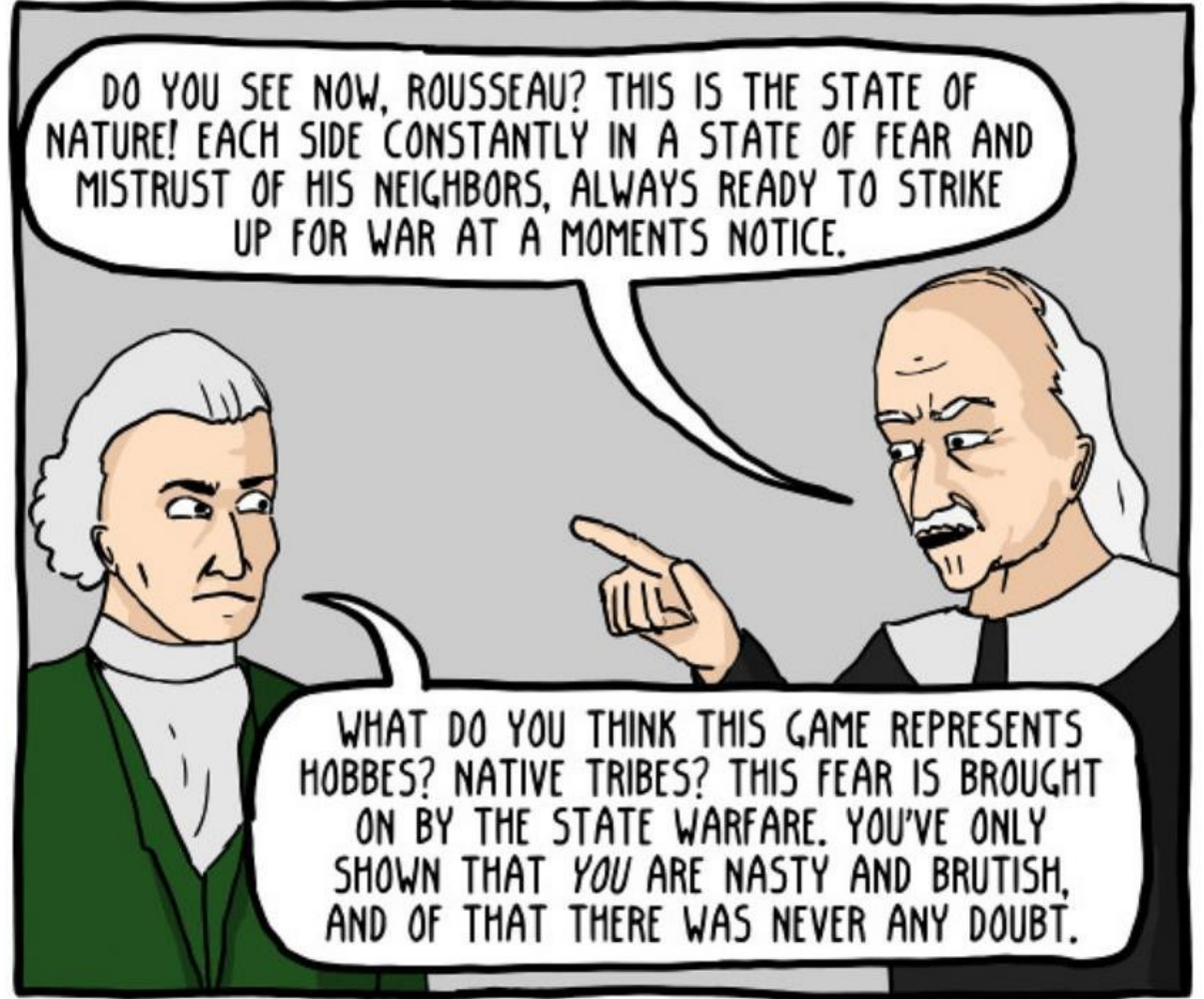
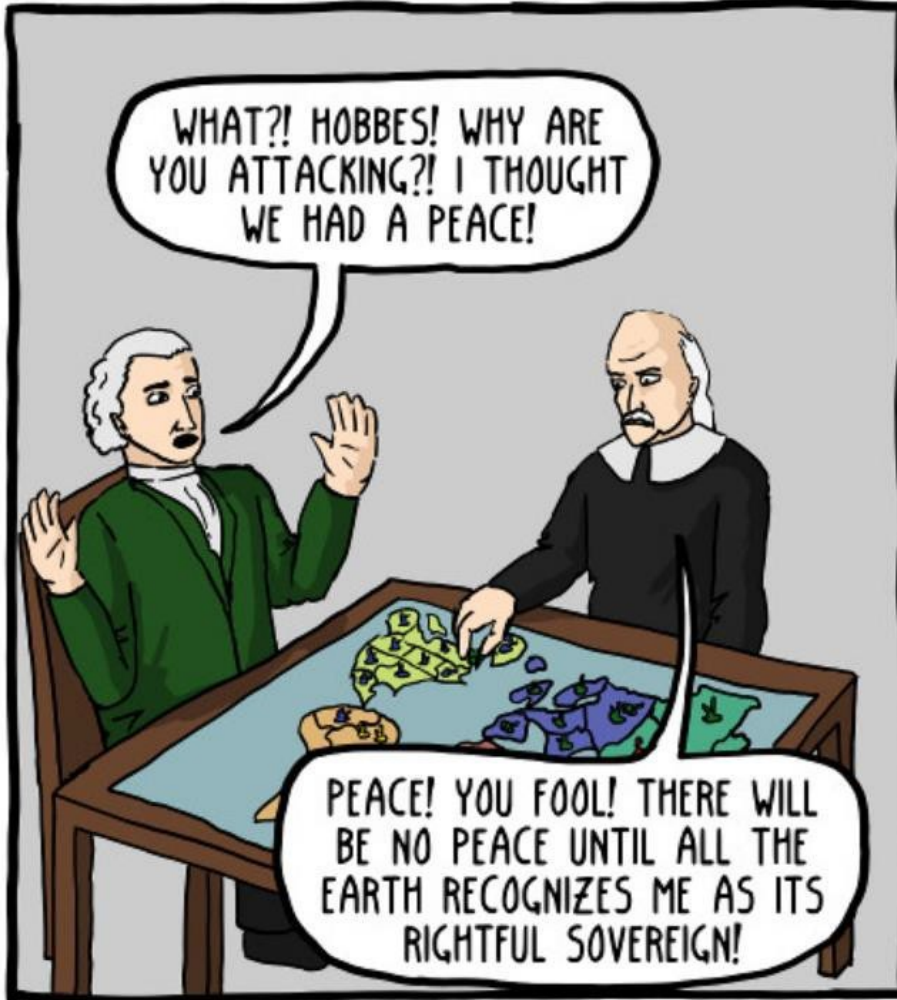
Ľudská prirodzenosť

- Nezanechal celostnú a systematickú koncepciu
- **Človek sa narodil slobodný, ale je všade v okovách**
- Ten, kto sa považuje za pána ostatných, stáva sa väčším otrokom, než oni sami (O spoločenskej smlouvě... 1949, s. 10, DEM s. 223)
- Sloboda je výsledkom prirodzenosti človeka, vzdať sa prirodzenosti – ľudských práv - **vzdanie sa slobody – nezlučiteľné s našou podstatou**
- Sloboda, sila a vôľa – prvé nástroje sebazáchovy
- Sloboda – prirodzená (medze tvoria sily jedinca) a občianska (hranice všeobecnej vôle)
- Mravná sloboda – ako jediná robí človeka pánom seba samého

iv ve sl...

WIKI A GAME OF CONQUEST, A GAME OF PHILOSOPHY.

- Sloboda spontaneity – tam, kde človek nezávislý od právnych noriem
- (sloboda ľubovôle VS. sloboda právna)

- Spoločenskou zmluvou človek stráca prirodzenú slobodu – neobmedzené právo na všetko, čo ho zvädza...a čo môže dosiahnuť
- Získa občiansku slobodu a vlastnícke právo na všetko, čo má (1949, s. 28, DEM 223)

Degenerace

- Jakmile se (zvířata) stanou domácími - ztrácejí polovinu svých výhod...
- stejně i s člověkem: když se stane společenským a otrokem - slabým, bázlivým, plazivým
- měkký a zženštilý způsob života, zničí jeho sílu a odvahu
- slyšel-li někdo, že by volného divocha vůbec napadlo stěžovat si na svůj život a spáchat sebevraždu. 103

Osvícenství: věk rozumu?

- **Rozum soustřeďuje člověka na sebe sama** a oddaluje ho od všeho, co ho tíží a trápí
- Jedinou přirozenou cnot – **soucít** - pozorujeme její sotva znatelné projevy i u zvířat
- Místo vznešené zásady rozumového vlastnictví : *čiň druhému to, co chceš, aby on učinil tobě,*
- **Soucít vnuká** všem lidem zásadu přirozeného dobra: *konej své dobro tak, abys co možná nejméně uškodil druhému*

Prirodzený človek - sám sebe

všetkým

- Najdôležitejšími prostriedkami sebazáchovy – vášne (a samozrejme pudy a inštinkty)
- Oproti stoikom, Hobbesovi: všetko má predsa svoje miesto v poriadku vo svete!
- Dôležité je človeku vyznačiť jeho miesto a pripútať ho naň
  - Usmerniť vášne človeka podľa jeho založenia (Emil, 2002, s. 65, DEM s. 223) – jeho kalvinistická viera a výchova...(vášne však v Kalvinizme zakázané, jedine k práci!)
  - Nevieme, ako padne kocka (kostka)
- Naša bieda spočíva v nepomere medzi túžbami a našimi schopnosťami

- Zvieratá len také schopnosti, ktoré potrebujú na sebazáchovu
- Človek – nadbytok schopností – nevyužívame však v náš prospech
- Prirodzená vášeň – sebaláska
  - Sama osebe užitočná
    - Dobrá – láska k sebe samému
    - Zlá – egoisticky sebecká
  - Podľa toho, ako ju užívame -podľa vzťahov, aké sme jej schopní poskytnúť
  - Usmerní ju rozum – súhrn všetkých ostatných schopností (Emil, 79)

- Niektorí celí život zlými veršotepcami – neposlúžia ľudstvu, naopak
- Ich poslanie v niečom úplne inom (kalvinizmus)
- Len časť vedcov predurčená hľadať, poznať, vysvetľovať zákonitosti prírody a miesta človeka v živote
- Vedy slúžia na zakrytie a ospravedlnenie spoločenskej závislosti
- Potláčajú pocit pôvodnej slobody
- Osvietenectvo: Človek sa dostáva z temnoty ale upadá mravne (prílišné upriamenie sa na rozvoj vied)
- Veda pozitívna – keď vyzdvihuje ľudské šťastie, keď pracuje pre blaho ľudského rodu

Osvietenský deizmus u Rousseau-a

- Fiktívny savojský vikár:

Vidím Boha vo všetkých jeho dielach, cítim ho v sebe, vidím ho okolo seba, no len čo chcem pozorovať jeho samého, len čo chcem zistiť, kde je, čím je, uniká mi a môj rozpačitý duch nič nepozoruje. (Emil, s. 351)

- sa „narodil v cirkvi, ktorá o všetkom rozhoduje a nepripúšťa nikajú pochybnosť“ (DEM, 225)
- **Nikto mi v mojich úmysloch nedokáže zabrániť:** reptať proti Bohu, že nezamedzuje konať zlo, je ako reptať proti tomu, že obdaril ľudskú prirodzenosť takými skvelými prednosťami a že vložil do ľudských skutkov mravnosť, ktorá zušľachtuje a že mu dal právo na cnosť. (Emil 357, DEM 226)

- Mravnosť našich skutkov spočíva v úsudku, ktorý si o nich sami vytvoríme
- Ak je dobro dobrom, musí ním byť v srdci
- Výchovný postup: manipuláciu vychovávaných v súlade s našimi potrebami
- Prirodzená výchova: pestovať vytrvalosť v dosahovaní cieľa, pevnosť charakteru
- Mravné ponaučenie: nikdy nikomu neubližovať

Sociálne zlo

- Hypotetická fikcia prírodného človeka – neustále naráža na praktiky a predsudky absolutistickej spoločnosti rokoka
- Reflexia individualistu
- Ekonomicky nezávislý
- Politicky slobodný
- Mravne rýdzo prírodný človek – boj všetkému čo spôsobuje trápenie a korumpovanie človeka – odcudzovanie čl.
- Prirodzený stav izolovaných indivíduí - zmluva: zrod spoločnosti
- Predracionálny divoch: dobrý, súcitný, neprešiel socializáciou, nie je civilizovaným...
- Len vykonávanie potrieb k sebazáchove

Dva druhy nerovnosti

- Prirodzená (telesná): vek, zdravie, telesné a duševné sily
- Mravná (politická): závislá od dohovoru a súhlasu jednotlivcov

- Majetková nerovnosť - prvým východiskom spoločenskej nerovnosti
- Druhý stupeň – fixovaný na vznik štátu
- Nerovnosť, ktorá narastá medzi ľuďmi a vladármi – prenáša sa i rýchlo medzi jednotlivcami a utvára sa tisícovným spôsobom (DEM 226)
- Tretím stupňom – premena zákonnej moci na despotizmus (despota si podmaňuje zákony) -právo ľudu na revoltu

- Príčina nerovnosti v ekonomickom postavení obyvateľstva a vzájomnej závislosti
- Spôsobuje ju deľba práce, závislosť od vývoja civilizácie (neskôr Marx)

- Zodpovednosť za spoločenskú neslobodu nesie človek sám
- Prirodzený stav neidealizoval (človek stroj-ako zvierka ale so slobodnou vôľou, egoista)

- Nájst' formu združenia, ktoré by chránilo spoločnou silou osobu a majetok každého, ,ale každý aby mohol počúvať len seba (Spol. zmluva 1949, s. 22)
- Spoločenská zmluva – zjednotenie vôli – volonté générale – podriadená individuálnym vôľam
- Dosahuje všeobecný zaujme všetkých strán
- Občania sme – ak máme účasť na zvrchovanej moci
- Poddaní – ak podrobení zákonom štátu

Spojenie ekonomiky a etiky

- Prostriedok k dosiahnutiu nezávislosti od osudu
- Nezávislosť od všetkého, na čo nemôžeme mať vplyv
- Ideálom agrárny štát
- Skeptický postoj technických vymožeností
- Odmietnutie princípu rastu, konkurencie

Vply

V

- Éra romantizmu: Goethe, Schiller, Byron, Puškin
- Ale aj Tolstoj a Dostojevskij
- Vplyv na Marxa, RAWLSA
- Praotec literárneho sentimentalizmu
- Hlavný princíp: súcít
- Zástanca priamej demokracie :Valach
- Proti pokroku (Jonas)

Rousseau, J.J.: Rozpravy. Nakladatelství Svoboda, Praha, 1989.
Dejiny etického myslenia v Európe a USA. Bratislava 2008.
Etický slovník.